

سبک زندگی نبوی

تأليف: مصطفی دلشاد تهرانی

مصطفی دلشاد تهرانی

سبک زندگی نبوی
تصمیم‌گیری در مدیریت انسانی

مؤلف: مصطفی دلشاد تهرانی

حروفِ حین: محمد ملک زادہ • طراح جلد: الہہ باقری

جای و صحافی: روز

نوبت چاپ: چاپ اول، بهار ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

ISBN: 978-964-7313-74-2 شابک: ۹۷۸-۹۴-۷۱۳-۷۴-۲

سرشناسه : دشداش تهرانی، مهرداد - ۱۳۹۷

عنوان و نام پدیدآور : سبک زندگی نبوی: تفهیم گیری در مدیریت انسانی / مصطفی دشداش تهرانی.

مشخصات نشر : تهران: انتشارات دریا، ۱۳۹۷

مشخصات ظاهری : ۱۲۵ ص: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.

شابک : 978-964-7313-74-2

وضعیت فهرست نویسی : فیا

یادداشت : کتابنامه: ص. [۱۰۷]؛ همچنین به صورت زیر نویس.

یادداشت : نمایه.

عنوان دیگر : تصمیم گیری در مدیریت انسانی

موضوع : محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق. - ده سال پدیده بریت،

موضوع : Muhammad, Prophet - Views on management

موضوع : محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق. - سرگذشت

موضوع : Muhammad, Prophet - Biography

موضوع : تصمیم گیری - جنبه های مذهبی - اسلام

موضوع : Decision making - Religious aspects - Islam

موضوع : مدیریت (اسلام)

موضوع : Islam - Religious aspects - management

موضوع : سنت نبوی

موضوع : Wonts of the Prophet*

موضوع : BP ۲۴ / ۹ / م ۴ د ۸ ۱۳۹۷

زده بندی کنگره : ۲۹۷/۹۳

زده بندی دیوبی : ۵۱۴۶۳۰۰

شماره کتابشناسی ملی :

فهرست مطالب

مقدمه	۷
۱. پیامبر اکرم (ص) بهترین نمونه زیست مطلوب	۹
۲. معنای نمونه و سرمشق قرار دادن پیامبر اکرم (ص)	۱۱
۳. رویکرد سبک‌شناسانه به اخلاق و رفتار پیامبر اکرم (ص)	۱۲
۴. نگارش رفتارشناسی پیامبر (ص)	۱۴
۱-۴. سیره و مغازی	۱۴
۲-۴. شمعانل	۱۵
۳-۴. خلاق و خصائص	۱۵
۴-۱. اثبات	۱۶
۵-۴. امام‌کاری	۱۶
۵. روش‌شناسی استخراج سبک زندگی پیامبر اکرم (ص)	۱۶
۶. خلا سبک زندگی پیامبر اکرم (ص) و زندگی مسلمانان	۲۰
۷. جایگاه مدیریت انسانی در سبک زندگی نبوی	۲۰
۸. سبک زندگی مدیریتی پیامبر اکرم (ص)	۲۲
۹. تصمیم‌گیری در مدیریت	۲۳
تصمیم‌گیری	۲۵
جایگاه تصمیم‌گیری در مدیریت	۲۷
کسب اطلاعات برای تصمیم‌گیری	۲۹
عرف و نقیب	۳۴
مشورت در تصمیم‌گیری	۴۰
آداب مشورت	۵۲
تدبیر و عاقبت‌اندیشی در تصمیم‌گیری	۶۰
بهره‌گیری از تجربه در تصمیم‌گیری	۶۶

۷۰ یافتن بهترین راه کار و روش مناسب در تصمیم گیری

۸۱ حفظ جهت در تصمیم گیری ها

۸۵ عنایت به کیفیت امور در تصمیم گیری

۸۸ قاطعیت در تصمیم گیری

۹۴ توکل در تصمیم گیری

۹۹ نماز

۱۰۷ منابع و مآخذ

www.ketabir

۱. پیامبر اکرم (ص) بهترین نمونه زیست مطلوب

خداوند در قرآن به رسم پرستاده گرامی اش را نمونه‌ای نیکو برای پیروی معرفی کرده است:

«لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ
الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا»

هر آینه شما را در [راه و رسم] فرستاده خدا نمونه و سرمشق نیکو
و پسندیده است برای کسی که به خدا و روز بازپسین امید دارد و
خدای را بسیار یاد می‌کند.

پیامبر اکرم (ص) نمونه‌ای است والا در ارائه سبک زندگی انسان، معتدل،
معنوی، سالم و پاک، عقلانی، پروادارانه و پراحسان که پیروی از آن
مطلوب‌ترین سبک زندگی را رقم می‌زند.

بر این اساس است که امیرمؤمنان علی (ع) پیامبر را به عنوان نمونه‌ای پسندیده
معرفی کرده و به سرمشق‌گیری از آن حضرت سفارش نموده است:

«وَلَقَدْ كَانَ فِي رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - كَافٍ لَكَ فِي الْأُسْوَةِ»^۱

در [راه و رسم] فرستاده خدا - که درود خدا بر او و خاندانش باد - تو را بسنده است در نمونه دانستن.

«فَتَأْسَ بِنَبِيِّكَ الْأَطْيَبِ الْأَطْهَرِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - فَإِنَّ فِيهِ أُسْوَةً لِمَنْ تَأْسَى وَغَرَاءَ لِمَنْ تَعْرِى، وَ أَحَبَّ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ الْمُتَأْسِي بِنَبِيِّهِ وَالْمُتَعَرِّضِ لِأَثَرِهِ»^۲

پس از آنکه از پاک و پاکیزه‌ات - که درود خدا بر او و خاندان او باد - پیروی کن - او را نمونه بگیر، زیرا راه و رسمش سرمشق است برای کسی که خواهد تا اسی جوید و انتسابی است عالی برای کسی که بخواهد متشبث گردد و محبوب‌ترین بندگان نزد خداوند کسی است که از پیامبرش سه‌مشق گیرد و قدم در جای قدم او گذارد.

بدین ترتیب با ارائه یک نمونه جامع و کامل در همه وجوه و در عینیت امور، مسلمانان مأمور اقتدای به آن وجود گرامی اند کسی که پا در جای پای او گذارد، محبوب‌ترین بندگان نزد حضرت حق است و این همان بیان کلام خداوند است که فرمود:

«قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ»^۳

۱. نهج البلاغه، خطبه ۱۶۰.

۲. همان.

۳. قرآن، آل عمران / ۳۱.

بگو: اگر خدا را دوست می‌دارید پس مرا پیروی کنید تا خداوند شما را دوست بدارد.

۲. معنای نمونه و سرمشق قرار دادن پیامبر اکرم (ص)

پیش‌ش اساسی این است که سرمشق و نمونه قرار دادن پیامبر (ص) و پیروی از راه و رسم آن حضرت در چه اموری است، و با توجه به مقتضیات زمان و مکان و تفاوت‌های اجتماعی و فرهنگی، این پیروی چگونه ممکن است؟ آیا سرمشق قرار دادن پیامبر، در پیروی از نوع خورد و خوراک و پوشاک و نوشاک، ظاهر آرایش، موکب، محل زیست و مانند اینها است؟ یعنی پیروان واقعی آن حضرت که بی‌اندک غذایی همچون غذای وی بخورند؟ پوشاکی چون وی بپوشند؟ موی خود را مانند وی ببارانند؟ و همانندسازی در دیگر امور ظاهری و شکلی آن حضرت؟ یا نماد قرار دادن پیامبر اکرم (ص) و پیروی از راه و رسم آن حضرت، دریافت روح اعلا و ظاهری و توجه به قواعد و اصول حاکم بر زندگی، و اخلاقیات وی، و دنبال کردن آن با تکیه به شرایط هر دوره و هر منطقه است؟

بدیهی است که امور شکلی و ظاهری در گذر زمان و در جریحه‌های مختلف و با دگرگونی‌های اجتماعی و فرهنگی تغییر می‌کند و این امر، امری ثابت و پایدار نیست؛ و آن‌چه می‌تواند پایدار بماند و پیوسته منبع الهام و نیرو باشد، روح حاکم بر ظواهر اعمال و اخلاقیات است.

مسلمانان از ابتدای ظهور اسلام به راه و رسم پیامبر توجه داشتند و جمعی از آنان تلاش می‌کردند تا آن را پی بگیرند، به تدریج رویکرد شکل‌گرایانه به راه و رسم زندگی پیامبر چیره شد و رویکرد به قواعد و اصول آن مغفول ماند، چنان‌که در آموزه‌ای از امام علی (ع) می‌توان رویکرد اصولی و نه شکل‌گرایانه به

نمونه‌گیری از پیامبر اکرم (ص) را دریافت، شریف رضی آورده است که شخصی نزد امیرمؤمنان آمد و از وی درباره این سخن فرستاده خدا (ص) پرسید که فرمود: «پیری را با خضاب بپوشانید و خود را به یهود شبیه نسازید.» حضرت گفت: «جز این نیست که آن بزرگوار که درود خدا بر او و خاندانش باد، در هنگامی این سخن را فرمود که دین [دارای کسان] اندک بود؛ لیکن اکنون که دامنه آن گسترش یافته، و پایه‌های آن استوار گردیده، پس هرکس هرگونه خواست رفت و کند، آزاد است.»^۱

سبک زندگی را می‌توان به این شکل تعریف کرد: مجموعه‌ای از اصول، قواعد و روش‌ها که برای هدایت رفتار و عملیات افراد در یک جامعه یا سازمان به کار می‌رود. این مجموعه شامل ارزش‌ها، باورها، عادات و آداب است که در طول زمان شکل گرفته و به تدریج نهادینه می‌شود. سبک زندگی به گونه‌ای تعریف می‌شود که به افراد کمک کند تا در زندگی خود تعادل برقرار کنند و به اهداف خود دست یابند. این تعادل شامل تعادل بین کار و استراحت، بین تفریح و مطالعه، بین زندگی شخصی و اجتماعی است. سبک زندگی به گونه‌ای تعریف می‌شود که به افراد کمک کند تا در زندگی خود تعادل برقرار کنند و به اهداف خود دست یابند.

۳. رویکرد سبک‌شناسانه به اخلاقیات پیامبر اکرم (ص)

«سبک» در لغت به معنای گذاشتن زر و سیم یا مالیدن آن و در قالب ریختن آن‌ها است، و «سیکه» پاره زر یا سیم گذاخته شده و قالب ریخته شده است.^۲ در دوره جدید آن را به معنای مجازی برای طرز خاصی از نظم و انضباط به کار برده‌اند،^۳ ولی مفهوم سبک قابل تعمیم است، یعنی می‌توان این مفهوم را به سبک‌های

۱. نهج البلاغه، حکمت ۱۷.

۲. کتاب العین، ج ۲، ص ۷۸۷: معجم مفایس اللغة، ج ۳، ص ۱۲۹: لسان

العرب، ج ۶، ص ۱۶۲.

۳. نک: سبک‌شناسی، مقدمه، صص ۳-۴.

مختلف هنر و علوم گوناگون و نیز برای زندگی به کار برد.^۱

با توجه به معنای اصلی واژه «سبک» می‌توان آن را پیروی از راه و رسمی معین و مشخص، تابع چارچوب‌های خاص و استوار دانست، و همان‌طور که «سبیکه» پاره فلز گداخته شده و قالب‌ریزی شده است، «سبک» در هر حوزه‌ای که در نظر گرفته شود، دارای ویژگی اندازه‌یافتگی، استواری و تشخیص است. در اصطلاحات اسلامی نزدیک‌ترین واژه‌ای که می‌تواند این مفهوم را به‌خوبی بیان کند، واژه «سیره» است.

واژه «سیر» اسم مصدر از «سیر» است. «سین و یاء و راء» ماده‌ای است که بر گذشتن، روان شدن، و حرکت کردن در زمین است.^۲ «سیره» به معنای حالت خاص حرکت انسان، و نوع رفتار،^۳ و راه و رسم، و سلوک است.^۴

بنابراین می‌توان «سیره» را نوع رفتار و طریقه زندگی معنا کرد و از آن به سبک رفتار و سبک زندگی نام برد. در رفتارشناسی پیامبر مهم است دریافت سیره و سبک زندگی آن حضرات و قواعد و اصول کلی عملی ثابت حاکم بر حوزه‌های مختلف زندگی است.

قرآن کریم گذشته از آن‌که پیامبر را نمونه‌ی سرشناس برای زندگی و زیست متعالی معرفی کرده، تصویری دقیق از آن حضرات ارائه کرده است که براساس آن می‌توان اخلاق و رفتارشناسی پیامبر را پاک‌ترین الیهایی که دوستان گزافه‌گو و دشمنان کینه‌جو ساخته‌اند دریافت و روح حاکم بر رفتار وی و قواعد و اصول زندگی‌اش را راهنمای خویش ساخت.

۱. نک: سیره نبوی، صص ۱۵-۱۹.

۲. المفردات فی غریب القرآن، ص ۲۴۷؛ لسان العرب، ج ۶، ص ۴۵۳.

۳. نک: لسان العرب، ج ۶، ص ۴۵۴؛ تاج العروس، ج ۳، ص ۲۸۷.

۴. نک: أساس البلاغة، ص ۲۲۶؛ اقرب الموارد، ج ۱، ص ۵۶۲.

۴. نگارش رفتارشناسی پیامبر (ص)

چون نگارش رفتارشناسی پیامبر سامان پیدا کرد، رویکرد شکل‌گرایانه در آن جریان یافت، و توجه به روح آن رفتارها و راه یافتن به قواعد و اصول زندگی از مجرای رفتارها یعنی سبک‌شناسی زندگی آن حضرت رنگ باخت؛ و آنچه می‌توانست با الگوگیری درست زمینه رشد و تعالی را برای هر انسان خواهان زندگی مطلوب فراهم کند، چنان‌که باید معنا نیافت.

گزارش‌های رفتار پیامبر در منابع تفسیری، حدیثی و تاریخی قابل جستجو است. و بسته به آن به دخل و تصرف‌ها و جعلیات بسیار در آن لازم است با عرضه آن‌ها بر قرائن قرآن و با دقت‌های عقلی و ضوابط نقد گزارش‌ها، بدانچه قابل پذیرش است استناد کرد.

عالمان مسلمان می‌توانند با نگاه تاریخی رفتار پیامبر را بیش‌تر گزارش کرده‌اند که این گزارش‌ها پس از پالایش می‌تواند راهی برای رفتارشناسی پیامبر و نیز شناخت سیره و سبک زندگی آن حضرت و قواعد و اصول آن باشد. مهم‌ترین رشته‌های تاریخی عبارتند از: سیره و مغازی، شمائل، اخلاق و خصائص، دلائل نبوت و جامع‌نگاری.

۱-۴. سیره و مغازی

نخستین رشته‌ای که اندیشمندان مسلمان در آن به شرح‌حال و جنگ‌های پیامبر پرداختند، سیره (به معنای اصطلاحی آن یعنی تاریخ پیامبر) و مغازی (به معنای جنگ‌های عصر پیامبر) است.

مطالب سیره و مغازی در دو گروه کتاب متمرکز شده است؛ تألیفات تاریخی، همچون: سیره ابن اسحاق (در گذشته به سال ۱۵۱ هجری)؛ سیره النبی،

تألیف ابن هشام (درگذشته به سال ۲۱۳ هجری)؛ المغازی، تألیف واقدی (درگذشته به سال ۲۰۷ هجری)؛ و تألیفات حدیثی - فقهی همچون المصنّف، تألیف عبدالرزاق صنعانی (درگذشته به سال ۲۱۱ هجری)؛ المصنّف فی الاحادیث و الآثار، تألیف ابن ابی شیبّه (درگذشته به سال ۲۳۵ هجری)؛ صحیح البخاری (درگذشته به سال ۲۵۶ هجری) ضمن «کتاب بدء الخلق» و نیز در «کتاب الجهاد».

۱-۴. ث. نعل

رشته دیگری که در آن به توصیف رفتار پیامبر پرداخته شد، شمائل نگاری است که در آن ویژگی، ای، باهری رفتار جزئی آن حضرت به نگارش درآمد. از جمله آثار مهم در این رشته است: شمائل النبوة، تألیف برمذی (درگذشته به سال ۲۷۹ هجری)؛ و شمائل الرسول، تألیف ابن کثیر دمشقی (درگذشته به سال ۷۷۴ هجری).

۳-۴. اخلاق و خصائص

رشته دیگری که اندیشمندان مسلمان بدان اهتمام کردند، ویژگی‌ها و رفتار پیامبر را گردآوری و تدوین کنند، اخلاق و خصائص است. در تألیفات این رشته، آنچه به تحریر آمد ویژگی‌های ظاهری، برخی خصوصیات اخلاقی و رفتار پیامبر بود. از جمله تألیفاتی که در این رشته به قلم کشیده شد، آثار زیر است:

اخلاق النبى و آدابه، تألیف ابن حبان اصفهانی (درگذشته به سال ۳۶۹ هجری)؛ الشفا بتعريف حقوق المصطفى، تألیف قاضی عیاض (درگذشته به سال ۵۴۴ هجری)؛ کفاية الطالب النبیب فی خصائص الحبيب یا الخصائص الکبری، تألیف جلال‌الدین سیوطی (درگذشته به سال ۹۱۱ هجری).